

вого механізму пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування для отримання вищої освіти. Це полегшить навантаження та сприятиме удосконаленню функціонування фінансової системи країни.

Нині, першочерговими завданнями розвитку фінансової системи в Україні є наступні: створити групу потужних банків; зменшити податковий тиск; упорядкувати фінансові потоки; розпочати структурно-інституційні перетворення банківської системи, ефективну реорганізацію підприємств.[7, с. 28].

На це повинні бути спрямовані всі зусилля органів законодавчої та виконавчої влади. Успішна реалізація цих заходів буде сприяти зміцненню банківської системи і створенню нею сприятливих умов для подальшого розвитку нашої економіки й зростання ефективності її функціонування.

Вирішення цих та інших проблем і поступове піднесення економіки вселяють надії на подальше вдосконалення всієї кредитної системи, подолання існуючих перешкод і побудову суспільства, в якому кожна людина буде мати гідні умови існування.

Висновки і пропозиції. Отже, на сьогодні в Україні сучасному етапі становлення фінансово-кредитна система не повністю відповідає потребам розвитку економіки нашої держави, оскільки має ряд проблем, які перешкоджають та гальмують її розвиток, а саме: високий рівень залежності ресурсної бази від зовнішніх запозичень та значну частку іноземного капіталу в структурі фінансово-кредитної системи України; наявність на ринку установ з незначним рівнем капіталізації, що не забезпечує належним чином їхньої фінансової стабільності; відсутність у фінансово-кредитних установ ефективних механізмів та інструментів управління активами і пасивами; низька рентабельність фінансово-кредитних установ через загальну низьку якість активів, високу питому вагу неприбуткових активів у

загальних активах банків та невиправдано високу вартість ведення бізнесу; низький рівень менеджменту і корпоративного управління [6, с. 528]. Ці проблеми потребують суттєвих змін у фінансовій політиці держави. Але, якщо до недавнього часу головним завданням було пом'якшення наслідків глобальної економічної кризи та вихід з неї, то віднині принципом фінансової стратегії повинно стати надійне забезпечення реалізації політики економічного зростання.

Література

1. Конституція України // - 1996. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Бюджетний кодекс України. Ухвалений Верховною Радою України 22.03.2001 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Луніна О.П. Проблеми і перспективи розвитку системи державних фінансів в Україні // Фінанси України. – 2010. – №2. – С. 31–2.
4. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: підручник / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.
5. Полозенко Д.В. Фінансова система України і бюджетний процес: сутність та шляхи їх удосконалення // Фінанси України. – 2011. – №11. – С. 18– 25.
6. Пшик Б.І. Фінансово-кредитні відносини в Україні: становлення, розвиток, напрями вдосконалення: монографія / Б.І. Пшик; Інститут регіональних досліджень НАН України. – К. : УБС НБУ, 2011. – 551 с.
7. Череп А.В. Особливості розвитку сучасної фінансової системи в ринкових умовах // Економіка та держава. – 2010. – №6. – С.28–30.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТНОЇ СИЛИ

Заяць О.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0001-9904-8706*

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION AS A PREREQUISITE FOR GLOBAL COMPETITIVE FORCE TRANSFORMATION

Zayats O.

*PhD in Economics,
assistant professor at the Department of International Economic Relations at
Uzhorod National University, Uzhorod, Ukraine,
ORCID: 0000-0001-9904-8706*

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано вплив міжнародної економічної інтеграції на трансформацію глобальної конкурентної сили. Розглянуто економічні ефекти, які отримує країн від участі в процесах інтеграції та дезинтеграції. Аргументовано, що стержневим фактором нарощення глобальної конкурентної сили країни є розвиток її торговельно-економічної взаємодії. В даний час міжнародна конкурентоспроможність країни та

глобальна конкурентна сила міждержавного інтеграційного об'єднання розвиваються синхронно, як два однаково спрямовані процеси.

ABSTRACT

The impact of the international economic integration to global competitive force transformation was examined in the article. The economic effects that the country derives from the integration and disintegration processes participation were considered. And it is based on the argument that the central factor of country's global competitive force strengthen is the development of its trade and economic cooperation. Currently, the international national competitiveness and global competitive force of the intergovernmental integration association are developing simultaneously as two identically directed processes.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, конкурентоспроможність країни, глобальна конкурентна сила міждержавного інтеграційного угруповання, торговельно-економічна співпраця.

Keywords: international economic integration, country's competitiveness, global competitive force of the intergovernmental integration association, trade and economic cooperation.

Постановка проблеми. Сьогодні, до основних викликів, які постають перед країнами, відносять глобалізацію, інтеграцію, загострення конкуренції між всіма суб'єктами світового господарства як на рівні багатонаціональних підприємств та країн, так і на рівні міждержавних інтеграційних об'єднань, що призводить до мінливого глобального конкурентного середовища. Разом з тим, чітко простежується взаємозалежність інтегрованої глобальної конкурентної сили країни від її участі в процесах економічної інтеграції та дезінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти впливу міжнародної економічної інтеграції на глобальну конкурентну силу країн-учасниць досліджували багато економістів-міжнародників, такі як Дж. Вайнер [2], Дж. Мід [3], В. Гурський [1], Е. Бомберг [4], Р. Далімов [5], Дж. Айхенгрін [6], К. Дойч [9], Е. Трибушна [10], Л. Артеменко [11], Я. Малик [12], Ф. Кампос [13]. Проте, динаміка розвитку сучасних процесів економічної інтеграції та дезінтеграції вимагає постійного наукового моніторингу економіко-конкурентних ефектів, які отримує економіка від згаданих процесів, з метою оптимізації участі країн в міжнародній економічній інтеграції.

Мета дослідження. Дослідити вплив міжнародної економічної інтеграції на трансформацію перерозподілу глобальної конкурентної сили між суб'єктами глобального господарства.

Результати дослідження. Однією з основних характеристик глобального господарства сьогодення є розвиток процесів міжнародної економічної інтеграції та дезінтеграції, які на нашу думку суттєво вплинули та надалі впливатимуть на розподіл глобальної конкурентної сили між суб'єктами світового господарства. Необхідно відзначити, що об'єднання країн в міждержавні інтеграційні союзи це результат прагнення до нарощення їхньої спільної світової економічної могутності, тобто конкурентна сила і економічна інтеграція взаємопов'язані процеси.

Дослідження взаємозалежності міжнародної конкурентоспроможності національної економіки від її участі в процесах економічної інтеграції та дезінтеграції, допомогло нам зробити висновок, що особливого значення набувають іманентні економіко-конкурентні ефекти, які отримує держава при вході або виході з міжнародного інтеграційного об'єднання. Взагальному вплив інтеграції на глобальну конкурентну силу країни може виражатись через реалізацію порівняльних переваг, трансформацію торговельних відносин, економічних інтересів і т.д. (див. таблицю 1.2).

Основні економічні ефекти міжнародної інтеграції

ЕФЕКТ	УМОВИ ПРОЯВУ	МЕХАНІЗМ ПРОЯВУ	РЕЗУЛЬТАТ
Масштаба	Розширення торгівлі всередині інтеграційного об'єднання, скорочення адміністративних бар'єрів	Робота суб'єктів господарства на єдиному, більш ємному ринку збільшує віддачу від масштабу діяльності через зниження питомих витрат	Розвиток поділу праці і спеціалізації виробництва, укрупнення компаній, зниження витрат, посилення конкуренції
Конкуренції	Збільшення кількості конкурентів на спільному ринку, скорочення бар'єрів в інтеграційному об'єднанні	Вільна конкуренція всередині інтеграційного угруповання	Підвищення ефективності використання ресурсів, ріст різноманітності і якості продукції, зниження витрат, вирівнювання цін, банкрутство неефективних компаній
Переорієнтації і аллокації (відхилення) торгівлі	Усунення торгових бар'єрів між членами інтеграційного угруповання, зниження трансакційних витрат	Заміна товарів місцевого виробництва і імпортованих товарів із третіх країн товарами із країн-партнерів по інтеграційному об'єднанню	Зміна товарної і географічної структури торгівлі
Реаллокація виробничих ресурсів	Зниження впливу адміністративних бар'єрів, які перешкоджали руху факторів виробництва, збільшенню мобільності факторів виробництва між членами інтеграційного об'єднання	Ресурси (інвестиції, робоча сила і т.д.) перетікають в країни з кращими умовами господарства	Зміна порівняльних переваг, раціональне використання сукупних ресурсів, розвиток розподілу праці і спеціалізації виробництва у відповідності з порівняльними перевагами
Синергетичний ефект	Наростання кількісних показників системи, перетворення їх в якісні	Ціле набуває особливих властивостей, які відсутні у вихідних системах	Поява нових порівняльних переваг

Джерело: [1, с. 110-121].

Теоретичне дослідження залежності конкурентної сили країни від загальної інтегрованої глобальної конкурентної сили міждержавного інтеграційного об'єднання базується на обґрунтованій теорії митних союзів американського вченого Джейкоба Вайнера (1892-1970). Так, Вайнер, у своїй праці "The Customs Union Issue" (1950), на основі аналізу довів, що внаслідок міжнародної економічної інтеграції виникають два види ефектів: ефект створення торгівлі і ефект переорієнтації торгівлі [2]. Інтегровану глобальну конкурентну силу міждержавного угруповання можна розглядати і в контексті групування економічних ефектів країн-членів. Зауважимо, що визначальним фактором нарощення конкурентної сили національної економіки є розвиток її торговельно-економічної взаємодії.

Джеймс Мід (1907-1995), англійський економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки 1977 року, критично проаналізував теорію Дж. Вайнера [3]. Він розробив теорію "торговельної експансії", за допомогою якої пояснив підвищення економічного добробуту національних економік держав, які

інтегруються. Саме праці цих науковців стали підґрунтям для визначення майбутніх досліджень розвитку теорії міжнародної економічної інтеграції та її впливу на глобальну конкурентну силу всіх суб'єктів глобального господарства.

Розроблений теорією та практикою інструментарій та методи інтеграційної взаємодії спрямовують на максимізацію ефекту від взаємного поділу і кооперації. Загальний інтегральний ефект міжнародної економічної інтеграції – це сукупність різноманітних ефектів як у коротко-, так і у довгостроковому періодах. Крім переваг, пов'язаних з урегулюванням торгових балансів, країни отримують вигоду від спеціалізації та економії на масштабі (у довготривалій перспективі витрати на виробництво одиниці продукції зменшуються зі збільшенням обсягів виробництва), яка прямо пов'язана з розмірами ринків, що зростають зі створенням зони вільної торгівлі, митного союзу, спільного ринку і т.д. Скорочення витрат і відповідальне зниження цін на товари сприяє піднесенню як внутрішнього, так і зовнішнього попиту, а це у свою чергу стимулює інноваційну діяльність та зумовлює підвищення загальних темпів економічного зростання [4, с. 170-

178]. Друга перевага – поєднання міжфірмової конкуренції, яка загострюється внаслідок усунення бар'єрів на шляху торгівлі. Максимізації перелічених ефектів досягають у масштабах функціонування єдиного внутрішнього ринку інтеграційного об'єднання, економічного і валютного союзу. Третя група переваг створюється у сфері технологічного розвитку. Технологічне оновлення відбувається в результаті концентрації ресурсів у межах зростаючих фірм (злиття і поглинання) та реалізації міжнародних наукових і технологічних програм [5, с. 112-123].

Макроекономічний ефект інтеграції залежить від таких основних чинників: збільшення обсягу і вдосконалення структури торгівлі товарами та послугами між партнерами; поліпшення торгового балансу; створення нових робочих місць у країнах, що інтегруються; зміна ставок заробітної плати; трансформація політичного курсу; коливання цін; акумуляційний ефект (людський та фізичний капітал); створення нових товарів та послуг; зростання прямих іноземних інвестицій; розвиток відсталих країн; зміни у ВВП [6, с. 99-118].

Станом на сьогоднішній день міждержавні інтеграційні об'єднання є частиною новітньої глобальної економіки та важелем впливу на розподіл конкурентної сили в міжнародних економічних відносинах. Групування країн у міжнародні інтеграційні союзи здійснюється заради підвищення рівня життя населення, країни-члени міжнародних інтеграційних союзів об'єднуються та формують єдину конкурентну політику, щоб на все жорсткішому світовому ринку змагатися за розподіл глобальної конкурентної сили. Ось чому виокремлення конкурентної сили міжнародних інтеграційних об'єднань та її щорічна оцінка стає важливою в розвитку сучасного світового господарства.

Експерти підкреслюють зростання кількості регіональних торговельних блоків як одну з провідних тенденцій розвитку міжнародних відносин в останні 5-7 років. Зараз фактично кожна країна входить, щонайменше, в одне таке угруповання. В останні 10 років поряд із бурхливим кількісним зростанням спостерігаються також якісні зміни в характері домовленостей про регіональну інтеграцію [7, с. 13]. Основною рушійною силою є пошук нових джерел економічного росту, отримання синергетичних ефектів від координації національних регуляторних дій і зняття бар'єрів для вільного руху факторів виробництва [8, с. 6].

Отже, фактично сьогодні світові кооперації країн в міжнародні інтеграційні об'єднання є чинником трансформації конкурентоспроможностей країн-членів та формують новий феномен глобального господарства, а саме інтегровану конкурентну силу економічних союзів, які останнім часом є основними суб'єктами глобального конкурентного розвитку. Очевидним є прагнення країн до пошуку нових та стабільних джерел конкурентних переваг для нарощення їх глобальної конкурентоспроможності в умовах міжнародних гіперконкурентних відносин.

Конкурентні позиції міжнародних інтеграційних союзів посилились відносно недавно, однак на

сьогодні вони не просто опосередковують відносини між країнами і є регулюючою ланкою міждержавних відносин, але й самі виступають повноправними суб'єктами формування глобального господарства. Глобальна конкурентна сила міжнародного інтеграційного угруповання є визначальним критерієм ефективності торговельно-конкурентної взаємодії країн-членів.

Розглядаючи вплив міжнародної економічної інтеграції на розподіл глобальної конкурентної сили між суб'єктами світового господарства доцільно буде зауважити, що поява економічної інтеграції призвела до трансформації міжнародного конкурентного середовища та наклала свій відбиток на конкурентні відносини не тільки між країнами-членами інтеграційних об'єднань, але й між об'єднаннями та країнами, які не входять до тих чи інших угруповань, що призвело до зниження ролі державних бар'єрів на шляху руху товарів, послуг, інформації капіталу і зростання ролі наднаціональних інститутів регулювання конкурентних процесів у глобальному господарстві.

Якщо порівняти два найбільших торговельно-конкурентні союзи ЄС та USMCA, то метою їх створення був не лише демонтаж митних бар'єрів. У межах USMCA відбувається поступова ліквідація тарифних бар'єрів, ліквідовуються більшість інших обмежень для експорту та імпорту (крім певної номенклатури товарів – сільськогосподарської продукції, текстилю і деякі інші). Створені умови для вільного руху не тільки товарів, а й послуг, капіталів, професійно підготовленої робочої сили, відпрацьовані підходи для надання національних режимів у разі здійснення прямих іноземних інвестицій, захисту інтелектуальної власності, гармонізації технічних стандартів, санітарних і фітосанітарних норм, вирішення суперечок (антидемпінг, субсидії та ін.). Проте слід зазначити, що Угодою USMCA не передбачено вирішення проблем соціальної сфери та не створені спеціальні механізми, які регулюють співробітництво.

Ведуться переговори про створення зон вільної торгівлі не тільки між країнами, але й між практично всіма міжнародними інтеграційними угрупованнями (після двадцяти річних переговорів Європейський Союз і МЕРКОСУР, в 2019 році домовились про зону вільної торгівлі), що в свою чергу, підтверджує важливість моніторингу динаміки розподілу глобальної конкурентної сили.

Не можна інтеграцію однозначно характеризувати як суто процес нарощення конкурентної сили, але необхідно визнавати, що міжнародна економічна інтеграція на різних рівнях розвитку надає можливості країні змінити її конкурентні позиції на міжнародній арені. Зрозумілим є те, що процеси економічної інтеграції та дезінтеграції є складними та суперечливими, а отже потребують постійного моніторингу і змістовного аналізу. Міжнародна економічна інтеграція, як будь-яке складне і багатоаспектне явище, має певні наслідки для країн-учасниць, зокрема і в трансформації конкурентного середовища та перерозподілу глобальної конкурентної сили.

Ураховуючи те, що країни кооперуються, не буде перебільшенням сказати, що наслідки інтеграції суттєво впливають на історичні долі країн. Як відмітив характеризуючи інтеграційні процеси К. Дойч “Успішна робота системи залежить від здатності до попередження, від здатності уряду бачити перспективу й уживати необхідні дії” [9].

Розвиток інтеграційних процесів веде до формування величезних економіко-конкурентних просторів, які серед країн-членів призводять до зростання масштабів виробництва та в результаті зміцнення могутності міждержавного інтеграційного угруповання вцілому. Кожне розширення міжнародного інтеграційного угруповання збільшує його економічну силу в глобальному господарстві, за рахунок якої і відбувається перерозподіл глобальної інтегрованої конкурентної сили. Наприклад: п’яте розширення ЄС було значним за масштабами та якісними показниками, а саме приріст території більше ніж на 30%, чисельності населення на 25%, сукупний ВВП збільшився на 6%, проте ВВП на душу населення в країнах, що приєдналися до угруповання було вдвічі нижчим ніж в середньому в ЄС до п’ятого розширення [10, с. 22-25]. ВВП на душу населення в середньому по ЄС після розширення знизився на 12%. В Польщі та Словачці рівень безробіття досягав 20%, в той час як в ЄС-15 всього 8%. Продуктивність праці в країнах центрально-східної Європи була майже вдвічі нижче, ніж в країнах західної Європи [11, с. 87].

Менш розвинені держави (Болгарія, Естонія, Румунія, Португалія та Словенія), після вступу до ЄС демонструють середньорічні темпи зростання значно вищі ніж 5%, випереджуючи, таким чином, більш інноваційно розвинені країни-члени ЄС. Такий феномен пояснюється гіпотезою конвергенції, а саме β - і σ - конвергенціями – одними з найбільш поширених її видів. Так, згідно з конвергенцією β -конвергенції, між країнами та регіонами відбувається процес “надолуження”, при якому найбільш з них мають вищі темпи економічного зростання. Відповідно, σ -конвергенція виявляється, коли розбіжність рівнів розвитку економічних систем зникає в часі [12].

Економісти, які досліджують наслідки від членства країн в Європейському союзі, стверджують, що економічні ефекти великі та позитивні, за винятком Греції. Доводять вони це за допомогою методу синтетичного контролю та створивши контрафактику для країн, які вступили до ЄС з 1973 по 2004 рік [13]. І дійсно, країни-члени найбільших торговельно-конкурентних союзів трансформували свою глобальну конкурентну силу та сформували інтегровану глобальну конкурентну силу міждержавних інтеграційних угруповань.

ВИСНОВКИ. На основі проведеного дослідження, можна безсумнівно констатувати, що у сучасному світі конкурентоспроможність країни та конкурентна сила міжнародного інтеграційного союзу розвиваються синхронно, як два однаково спрямовані процеси. Конкурентна сила інтеграцій-

ного об’єднання, може виступати у якості передумови підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни, яка планує інтегруватись чи дезінтегруватись у будь-яке інтеграційне об’єднання. У кожному окремому випадку для формування конкурентної політики країни чи міжкраїнного інтеграційного об’єднання буде важлива своєчасна реакція учасника глобальної конкуренції на зміни.

Література

1. Гурский В. Анализ влияния интеграционных эффектов в процессе становления Евразийского экономического союза на развитие промышленности и промышленную политику государств-членов. Журнал международного права и международных отношений. – 2017. – №1-2 (80-81). – С. 110-121.
2. Viner J. The Customs Union Issue. New York, 1950.
3. Meade J. The theory of customs unions, selections. Retrieved from https://seinst.ru/files/vehi_6_046_meade2_teoriya.pdf
4. Bomberg E. The European Union: How Does it Work? / E. Bomberg, J. Peterson, R. Corbett. – Oxford University Press, 2012. – 266 p.
5. Dalimov R. The dynamics of the trade creation and diversion effects under international economic integration // Current Research Journal of Economic Theory. – 2009. – P. 112-123.
6. Eichengreen B. Globalizing Capital: A History of the International Monetary System. Princeton. – NJ: Princeton University Press, 2008. – P. 99-118.
7. Schiff, Maurice V. & Winters, Alan L. (2003). Regional Integration and Development. Washington. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/263681468780873762/pdf/multi0page.pdf>
8. Департамент макроэкономической политики Евразийской экономической комиссии в партнерстве с Межгосударственным банком Евразийская экономическая комиссия (2019). Система индикаторов интеграции как инструмент анализа функционирования региональных интеграционных объединений. Руководитель проекта - Андрей Пантелеев. Retrieved from <https://clck.ru/Nruqy>
9. Deutsch, K. Political Community and the North Atlantic area: International Organization in the light of Historical Experience. – Princeton University Press, 1957.
10. Трибушная Е. Восточный экспресс // Коре-спондент. – 2013. – С. 22-25.
11. Артеменко Л. Вплив євроінтеграції на конкурентоспроможність та інноваційний розвиток країн. “Економіка. Менеджмент. Бізнес” № 2(12). – 2015. – С. 84-89.
12. Малик Я. Європейський Союз / Я. Малик, О. Киричук, І. Залуцький. – Л., 2006. – 610 с.
13. Campos, F., Coricelli, F. & Moretti, L. (2019). Institutional integration and economic growth in Europe. Journal of Monetary Economics, 103, 88-104. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2018.08.001>